

Gay in Rotterdam, in het kort

Naar een homo, lesbisch, bi en transgender-vriendelijke gemeente

RADAR deed onderzoek naar de *perceptie en ervaringen van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders van en met de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit en gender-identiteit. Welke behoeften hebben zij ten aanzien van maatschappelijke interventies, teneinde de maatschappelijke participatie en emancipatie van homoseksuele mannen, lesbische vrouwen, biseksuelen en transgenders te bevorderen?*

Voor het onderzoek zijn 36 diepte-interviews gehouden met hltb'ers en 15 sleutelrespondenten die professioneel aan de doelgroep verbonden zijn. Vanwege de onderrepresentatie van vrouwen, jongeren en allochtonen in ander hltb-onderzoek, is er, met redelijk succes, extra op deze groepen ingezet. Ook is er gelet op het aantal transgenders, biseksuelen en ouderen.

Puntsgewijs

- De hltb'ers uit het onderzoek hopen op een betere maatschappelijke acceptatie, maar het merendeel prijst zich gelukkig met de relatieve vrijheid waarin zij leven. Ze willen in een homovriendelijke(re) stad wonen, werken en recreëren en daar met respect behandeld en tegemoet getreden worden. Op een enkele uitzondering na, kiezen ze niet voor een 'hard' optreden tegen intolerantie. Zij zien meer in het aangaan van de dialoog, het voorlichten en het goede voorbeeld.
- Het is belangrijk dat meldingen en aangiftes van geweld, intolerantie en discriminatie zorgvuldig door de politie worden opgenomen en behandeld. Omdat veel hltb'ers schromen om aangifte te doen, is het van enorm belang dat wordt benadrukt en uitgedragen dat dit veilig en anoniem kan gebeuren.
- De gemeente kan een aantal maatregelen nemen om de hltb'ers een steuntje in de rug te geven door activiteiten die gericht zijn op de emancipatie van hltb'ers te ondersteunen. In het homo-emancipatiebeleid moeten initiatieven worden ontplooid die de maatschappelijke acceptatie van homoseksualiteit bevorderen. Kies daarbij voor een brede aanpak en richt de interventies niet op een (en/of de moeilijkste) groep. Weerstand komt in alle lagen van de bevolking voor. Groepen die tolerant(er) zijn kunnen als voorbeeld dienen.
- Maak de gayscene een zichtbaar onderdeel van de vele subculturen die de stad rijk is. Maar streef niet exclusief naar openheid en accepteer ook de belangrijke functie van gelegenheden die kiezen voor een wat ambigue of minder openlijke uitstraling.
- Bestrijd de weerstand, als gevolg van onwetendheid door de zichtbaarheid van hltb in de stad te vergroten. Geef voorlichting, maak hltb zichtbaar in het communicatiemateriaal onder alle groepen en onder groepen die vanwege taboes of onbekendheid met hltb in hun sociale omgeving hier nauwelijks kennis mee maken. Dit vergroot de spankracht om in de eigen omgeving met mensen met hltb-gevoelens om te gaan of met hltb-gevoelens die bij hen zelf spelen. De bevordering van de zichtbaarheid is meer een doel voor organisaties dan voor individuen.
- Leg het streven naar meer zichtbaarheid van hltb niet uit als een dwang of plicht voor hltb'ers om in hun eigen omgeving voor de geaardheid en/of gender-identiteit uit te komen. Deze zeer persoonlijke beslissing, met soms verstrekkende gevolgen, kan alleen

door de betrokkene zelf worden gemaakt. De keuze voor een 'dubbelleven' is geen gemakkelijke weg, maar het alternatief is voor sommigen geen optie.

- Coming out is niet een eenmalige beslissing voor de rest van je leven. De vraag 'in of uit de kast' speelt voor veel h-l-b-t keer op keer, bij iedere verandering van sociale, professionele of leefomgeving.
- Het aanbod van hltb-organisaties en particuliere initiatieven ter bevordering van onderling contact is niet alleen een plezierige, maar ook een nuttige en soms noodzakelijke aanvulling op het reguliere aanbod. Equipeer hen voldoende om alle h, l, b en t doelgroepen met hun aanbod te bereiken. Zij bieden een belangrijke ontmoetingsplek om de hltb-identiteit te kunnen 'vieren', maar ook een baken en een vangnet voor de hltb'ers met een 'gestapelde kwetsbaarheid' voor wie homoseksualiteit in de eigen omgeving onbespreekbaar is en die daar niet op steun of begrip kunnen rekenen. Professionele inzet is ook op andere plekken hard nodig om hltb'ers als groep uit de anonimiteit te halen, bijvoorbeeld in verzorgingshuizen.
- Als allerlaatste geven de respondenten aan dat zij het liefst willen wonen in een gemeente die uitstraalt dat het 'oké' is om homoseksueel of transgender te zijn en dat elke vorm van intolerantie ongepast is. Dat de stad waarin zij wonen, in dit geval Rotterdam, zich in moet zetten voor meer tolerantie en voor de emancipatie van hltb'ers, is voor de respondenten eigenlijk geen vraag: 'want homo's zijn ook belastingbetalers'.

H-L-B-T

H-l-b-t, ze staan elk voor een seksuele geaardheid en/of gender-identiteit. De homoman is niet hetzelfde als een lesbische vrouw. Een biseksuele man of vrouw is niet zomaar een man of vrouw die ook homo- of lesbische seks heeft naast een heterorelatie. En dan zijn er de transgenders. Hun positie verschilt essentieel van die van hltb'ers. Hun ongelijke juridische bescherming en het maatschappelijk onbegrip ten aanzien van transgenderisme belemmert hun maatschappelijke participatie in grotere mate.

Biseksuelen zijn binnen de scene ook een 'slag apart'. Voor de homo's en lesbiennes tellen ze niet echt mee: 'Ze eten van twee walletjes' of zijn 'niet mans genoeg om uit te komen voor hun homo of lesbische geaardheid', is het beeld. De hetero-omgeving, die uitsluitend binair is ingesteld, snapt daar nog minder van en denkt dat biseksuelen telkens switchen tussen homo en hetero zijn.

Los van de verschillende h-l-b-t-identiteiten is de groep in Rotterdam in meerdere opzichten heel divers met verschillende leeftijden, leefstijlen, religies, met verschillende culturele achtergronden en verschillende inkomensgroepen en beroepen. Ze hebben zoveel - of weinig- met elkaar gemeen als een groep linkshandigen.

Lief of leed?

Het is niet alleen kommer en kwel. Gay is ook een geuzennaam die staat voor 'vrolijk'. Seksuele geaardheid of gender-identiteit is maar een klein -maar evenwel een onlosmakelijk- onderdeel van wie ze zijn. Het heeft hen naar eigen zeggen ook veel gebracht. Ze hebben onder meer mensen, plekken en zichzelf leren kennen op een manier die hen anders niet gegund was. Daarbij stuiten ze wel op beperkingen of weerstanden. Hoe die balans uitpakt is voor ieder individu anders. Het merendeel voelt zich senang bij zijn of haar leefstijl.

Het merendeel van de deelnemers blijkt zich prettig te voelen in de woonomgeving. Afhankelijk van persoonlijke voorkeur waarderen zij de contacten met buurtgenoten of genieten juist van de

relatieve anonimiteit van de stad. Daar komt bij dat de meeste hltb'ers eigenlijk niet weten of de burens op de hoogte zijn van hun geaardheid. Ouderen vormen wellicht de uitzondering op de regel. Zij zijn het meest voorzichtig in het uiten van hun geaardheid en hebben zorgen over hun oude dag.

Voor de werksituatie geldt evenmin een wet van Meden en Perzen. De mate van openheid op de werkvloer is zeer divers. Veel deelnemers ervaren dat onder de oppervlakte van de acceptatie ook veel ongepaste grappen worden gemaakt en impertinente vragen worden gesteld die duiden op een weinig neutrale beeldvorming over homoseksuelen. Pubers hebben het vaak niet makkelijk op school. Zij voelen zich 'anders' en missen vaak een 'baken', een plek waar homoseksualiteit (zichtbaar) mag zijn.

Wanneer iemand de hltb-identiteit voor zichzelf (h)erkent, is een eerste stap gezet. Lang niet iedere hltb'er vindt direct steun. Vrienden weten soms niet hoe zij op de coming out moeten reageren. Afkeurende reacties komen vaak ook uit de familie. Een coming out beïnvloedt de relatie met de familie hoe dan ook.

In een heterodominante omgeving is de homowereld, virtueel of *in real life*, een alternatief. Veel hltb'ers staan wel wat ambivalent tegenover de homosubcultuur. Homoclubs en roze evenementen kunnen aanvoelen als 'reservaat'. Toch is men het er over eens; aanvullend aanbod is nodig. Niet alleen wat betreft het uitgaan; ook voor het 'vieren' van de homoseksualiteit.

De hltb-(belangen)organisaties blijven hard nodig; de emancipatie is nog niet voltooid. Er blijft steeds een nieuwe aanwas van jonge (en oudere) mensen die vragen hebben over hun homoseksuele, lesbische of biseksuele gevoelens of gender-identiteit.

De gezondheidszorg voor homomannen krijgt veel aandacht. De angst voor de verspreiding van soa's is groot. De transgenders zijn vooral gespist op integere bejegening door medisch personeel.

De enige gay?

Vrijwel alle hltb'ers lopen regelmatig tegen de vraag aan: maak ik mijn seksuele geaardheid of gender-identiteit kenbaar of niet? Uit de interviews blijkt dat hltb'ers zich op onbekend terrein liever niet kenbaar maken als homoseksueel of transgender. Tegelijkertijd zijn er ook mensen die benadrukken dat openheid de beste strategie is. Sommige hltb'ers maken echter de keuze voor een 'geheim hltb-leven', wat betekent dat zij ervoor kiezen om de sociale omgeving niet in te lichten. Deze 'dubbellevens' worden niet uitsluitend geleefd in allochtone kringen, maar ook door gehuwde mannen en vrouwen in gemeenschappen waar homoseksualiteit taboe of in elk geval niet 'de rigueur' is. Sommigen zien deze levensstijl als een tijdelijke 'vlucht', anderen als de enige weg.

De ontdekking van hltb-gevoelens, de daaropvolgende periode van ontkenning, verwarring, zelfacceptatie en eventueel de coming out, gaat hoe dan ook met eenzaamheid gepaard. In nieuwe (sociale) situaties doet zich herhaaldelijk een beslismoment voor. In het dagelijks leven lijken de meeste homoseksuelen hun houding en gedrag bewust of onbewust aan te passen aan de norm van de heteromaatschappij uit angst voor negatieve reacties of subtielere vormen van afwijzing. Daarmee maken zij ook zelf homoseksualiteit in het maatschappelijk leven verder onzichtbaar, zowel voor andere hltb'ers als voor hetero's in de stad.

Of mensen uitkomen voor hun seksuele geaardheid is het resultaat van een afweging over de vraag wat zij te verliezen hebben. Zij die veel te verliezen hebben, 'vieren' hun geaardheid voornamelijk in het verborgene. Aan deze strategie kleeft een aantal risico's; de kans op ontdekking, verminderd welbevinden en gezondheidsklachten ('minority stress'). Of mensen uit de kast komen en hoe ver

de deur open gaat naar de buitenwereld is een keuze die mensen afhankelijk van tijd, plaats en omstandigheden maken.

Hoe hltb-vriendelijk is een gemeente?

De emancipatie en acceptatie van hltb'ers vertoont geen automatisch stijgende lijn. Afkeer van homoseksualiteit gaat vaak schuil onder een dunne laag van sociaalwenselijke acceptatie. Bij groepen waarbij de weerstand berust op dieper gewortelde afkeer als gevolg van religieuze en/of culturele opvattingen ligt dat duidelijker. De invloed van deze groepen is eerder groeiende dan tanende. Verharding in de maatschappij draagt bij aan intolerantie en een sfeer waarin alles kan worden geroepen.

Religie en homoseksualiteit zijn een lastige combinatie. Voor veel mensen bemoeilijkt het geloof de zelfacceptatie en de acceptatie binnen de geloofsgemeenschap. Een aanval op de seksuele geaardheid of gender-identiteit op grond van geloof lijkt op voorhand een ongelijke strijd, omdat een beroep op geloof lijkt te prevaleren boven het respect voor de seksuele geaardheid en/of gender-identiteit.

Over de algemene acceptatie van homoseksualiteit en transgender-identiteiten in de stad zijn de Rotterdamse hltb'ers ambivalent. Zij voelen zich gesteund door de gelijke behandeling door de overheid. Hltb'ers leiden het meest onder de druk van die non-acceptatie uit de sociale omgeving of gemeenschap.

Coming out or going out?

Ontmoeting met andere hltb'ers is de voornaamste reden om de homohoreca te bezoeken. De Rotterdamse gayscene mist echter wel de uitstraling die sommige andere steden kenmerkt. In het Rotterdamse aanbod valt op dat het vooral (jonge) mannen pleziert. Als recente, zeer welkome aanvulling zijn er speciaal voor vrouwen georganiseerde feesten die vrouwen uit het hele land trekken. Voor debuterende hltb-jongeren is de stap naar een echte homokroeg vaak nog te groot. Dat geldt ook voor allochtone hltb'ers die zich het meest senang voelen bij een anonieme plek.

Iedereen mist wel iets in het huidige aanbod; men zoekt een eigen smaakenclave. Eén discotheek en enkele kroegen zijn een karige inventaris voor een stad met ambities. Een wereldstad moet ook een overeenkomstige gayscene uitstraling hebben. Niet alleen voor de eigen hltb-inwoners, maar ook voor bezoekers aan de stad, toeristen, expats, et cetera. De huidige Rotterdamse gayscene overstijgt volgens de geïnterviewden nauwelijks het niveau van een provinciestad. Dat is een bedroevende constatering voor de tweede stad van Nederland die de ambitie van een wereldstad heeft.

Kansen voor een homovriendelijke gemeente

Schertsend werd in de interviews wel eens gesproken over een knalroze plein: wat zou het toch mooi zijn als de gemeente door een (willekeurig) plein roze aan te kleden de stad symbolisch veel homovriendelijker zou maken. Maar biedt symboolpolitiek daadwerkelijk een oplossing?

Het gebrek aan acceptatie is de kern van veel problemen waar hltb'ers tegen aan lopen. Er is geen enkelvoudige maatregel te verzinnen om gebrek aan acceptatie te bestrijden. De wens voor (maatschappelijke) interventies bleek niet zelden verband te houden met persoonlijke affiniteit van mensen en de wensen en behoeften lijken zeer divers. Maar op persoonlijk vlak is de essentie

toch om niet alleen als hltb'er, maar bovenal als mens erkend te worden. En bijgevolg gelijkwaardig behandeld te worden, door burgers en overheid.

De Rotterdamse hltb'ers maken in de interviews duidelijk dat zij het belangrijk vinden dat de gemeente hen ondersteunt en aandacht heeft voor homo-emancipatie.

Vergroot de zichtbaarheid van homoseksualiteit

De respondenten wijten het gebrek aan acceptatie van homoseksualiteit en transgender-identiteiten aan meerdere factoren. Eén van die factoren is onbekendheid en (daaruit voortvloeiende) onwetendheid als het aankomt op h, l, b of t. Voorlichting en publieksbeïnvloeding zijn volgens hen dan ook hard nodig om misconcepties en taboes rondom homoseksualiteit te doorbreken. Die informatie dient zich te richten op alle inwoners van Rotterdam en niet op enkele specifieke (minderheids)groepen. Het onderwijs is de aangewezen plek om die voorlichtingen aan te bieden. Sommige hltb'ers pleiten ook voor voorlichting op de werkvloer of aandacht voor (seksuele) diversiteit in werkgeversoverleggen. Ook van de inzet van 'roze rolmodellen' wordt veel verwacht. Onbekendheid wordt veroorzaakt door de onzichtbaarheid van homoseksualiteit in het algemeen.

De zichtbaarheid van homoseksualiteit en transgender-identiteiten in de stad moet bevorderd worden. Door homoseksualiteit zichtbaar aanwezig te laten zijn in de stad, wordt het ook normaal gemaakt, zo redeneren de respondenten. Om de zichtbaarheid van homoseksualiteit te vergroten moeten in de stad roze evenementen (voor een breed publiek) georganiseerd worden. Subtieler kan dit door aandacht te geven aan roze cultuur, een expositie door hltb-kunstenaars, een roze boekhandel of aandacht in de bibliotheek voor boeken van hltb-schrijvers. Hetzelfde geldt voor films.

Rotterdam lijkt niet te kunnen bogen op aantrekkingskracht op hltb'ers van buiten de stad, met uitzondering van 'roze georiënteerde' feesten buiten de reguliere homohoreca. Deze feesten geven wel een nieuwe impuls aan de gayscene en hebben een aantrekkingskracht op hltb'ers van buiten de stad en op Rotterdamse hltb'ers die zich (nog) zelden in de scene lieten zien. De toename van horeca, evenementen en feesten vergroot de zichtbaarheid van homoseksualiteit in Rotterdam en maakt de stad aantrekkelijker.

Acceptatie en zichtbaarheid; maatschappelijk belang versus individuele keuze

Zullen mensen minder moeite hebben met een zoenend homostel wanneer zij op school voorlichting hebben gehad over homoseksualiteit? En zal een lesbisch meidenkoppel minder worden nageroepen wanneer 'roze an sich' in de stad wat meer aanwezig is? Dit gevoel leeft bij de hltb'ers sterk. Meer zichtbaarheid en informatie hebben voor jongeren met hltb-gevoelens in elk geval als gunstig effect dat ze zich eerder als hltb'er ontdekken en accepteren.

Acceptatie en (on)zichtbaarheid zijn op een andere manier ook met elkaar verweven; het gebrek aan acceptatie zorgt ervoor dat hltb'ers zichzelf onzichtbaar maken. Een omgeving die toleranter is, leidt er toe dat hltb'ers zichzelf vaker in die hoedanigheid laten zien. En door die zichtbaarheid weer bijdragen aan meer acceptatie en tolerantie.

Dat homoseksuelen het vergroten van de zichtbaarheid beschouwen als een van de meest kansrijke strategieën lijkt in tegenspraak met hun dagelijkse doen en laten. Het bevorderen van zichtbaarheid is echter geen persoonlijk doel van een individuele hltb'er. Al dan niet uit de kast komen is een persoonlijke beslissing die niet kan worden afgedwongen. Wat voor de een de beste

manier is, hoeft dit voor de ander niet te zijn. Gezien de kwetsbare situatie van veel individuen lijkt het logischer dat de verantwoordelijkheid voor een dergelijk nobel doel door 'sterke schouders' gedragen wordt, wellicht door hlbt-belangenorganisaties.

Ondersteun en bevorder de emancipatie van de hlbt'ers

De behoefte aan onderling contact en het belang ervan wordt onderschreven. Dit heeft alles te maken met de minderheidspositie van hlbt'ers in de mainstream samenleving en de weerstanden die zij ervaren. Een plek waar je jezelf kan zijn en je uitdrukking kan geven aan je hlbt-identiteit. Het internet biedt voor velen een eerste mogelijkheid hiertoe, maar voor alle hlbt'ers is een plek 'in real life' ook belangrijk. De mogelijkheden voor onderling contact zijn onvoldoende.

De hlbt-organisaties slagen er niet goed genoeg in te voorzien in een aanbod dat subgroepen aanspreekt. De drempel voor een eerste bezoek is erg hoog. Voor hlbt-ouderen is er in hun directe omgeving vaak weinig te doen, voor biseksuelen en transgenders is er nauwelijks aanbod. Twee veelbesproken groepen op wie het aanbod ook niet aansluit zijn vrouwen en allochtone hlbt'ers. Verschillende factoren zorgen er ook voor dat zij zich niet prettig of aangesproken voelen door de gayscene.

De respondenten maken zich zorgen over de 'houdbaarheid' van de gayscene. Die is immers erg afhankelijk van particulier initiatief. Er zijn ook zorgen over de hlbt-organisaties, bijvoorbeeld over het imago, het contact met de achterban en het bereik. De hlbt-organisaties kunnen meer stimulering en ondersteuning van de gemeente gebruiken. De hlbt'ers vinden het belangrijk dat organisaties voor hun belangen opkomen. Rotterdam kan ook inzetten op een duidelijk aanspreekpunt binnen de gemeente, een speciaal loket of een 'stadsmarinier'.

Op het vlak van huisvesting voor ouderen is het belangrijk dat er in verzorgingshuizen rekening wordt gehouden met 'roze' wensen. Bijvoorbeeld een speciale vleugel voor hlbt'ers en op zijn minst hlbt-vriendelijk personeel.

Het is niet in iedere familie mogelijk om voor de homoseksualiteit en/of transgender-identiteit uit te komen. Als dit ook bij vrienden lastig ligt, betekent het dat de hlbt'er er eenzaam voor staat. Ook als hij of zij 'kiest' voor een dubbelleven mist de hlbt'er erkenning, steun en support. Voor contact met andere hlbt'ers, informatie, ondersteuning en misschien wel begrip en emotionele bijstand, is hij of zij volledig aangewezen op het vangnet dat hlbt-organisaties, andere maatschappelijke instanties en de gezondheidszorg bieden. Voor deze groep is het heel belangrijk dat dit vangnet er is en dat het aansluit bij de diversiteit van de groep (jong en oud, uit verschillende etnische en religieuze gemeenschappen, et cetera). Veiligheid, anonimiteit en toegankelijkheid zijn sleutelwoorden voor de inrichting van dit vangnet.

Interventies; waar en hoe?

Emancipatiebeleid voor hlbt'ers heeft een goede kans van slagen als dit beleid zich enerzijds richt op emancipatie van de doelgroep zelf en anderzijds op de maatschappelijke acceptatie in de mainstream maatschappij. Weerstand is in alle lagen van de bevolking aanwezig. Het bestrijden van weerstand en het bevorderen van maatschappelijke acceptatie is zowel nodig voor mensen met expliciete en aperte weerstand, als voor hen met impliciete en latente weerstanden. Beide belemmeren in het dagelijks leven de maatschappelijke participatie en emancipatie van de hlbt'er.

De 'botsing' tussen religie en homoseksualiteit is niet onoverkomelijk volgens een groot deel van de respondenten. Individueel zijn zij vaak in staat het geloof op zo'n manier in te vullen dat

homoseksualiteit daar een plaats in krijgt. Bovendien zijn er ook gelovigen die zich tolerant opstellen tegenover hltb'ers. Door deze laatste groep meer aandacht te geven, kan er volgens de respondenten meer bereikt worden dan door steeds met de beschuldigende vinger te wijzen naar het geloof.

De gemeente ondersteunt tal van maatschappelijke organisaties om beleidsdoelen te realiseren en diensten te bieden aan Rotterdamse inwoners. Als zij als hltb-inwoner of -bezoeker een beroep doen op deze 'algemene' diensten, merken de hltb'ers weinig van deskundigheid of professionele affiniteit met homoseksualiteit of gender-identiteit. Doelen die vanuit het stadhuis worden geformuleerd, dringen in elk geval niet merkbaar door tot de werkvloer.

Samenvatting van de publicatie
Gay in Rotterdam, Ilse Mink & Rita Schriemer
februari 2010

Uitgave

RADAR
Grotekerkplein 5
3011 GC Rotterdam
010 4113911 |
info@radar.nl
www.radar.nl